

Розділ V. ПЕРСОНАЛІЇ ТА РЕЦЕНЗІЇ, ХРОНІКА

УДК 94+378](477.74-25)ОНУ(092)(045)

DOI: 10.18524/2312-6825.2022.33.270499

В'ячеслав Кушнір

ORCID.ORG/ 0000-0003-3058-3019

*доктор історичних наук,
професор кафедри археології, етнології та всесвітньої історії,
декан факультету історії та філософії,
ОНУ імені І. І. Мечникова (Україна, Одеса), v_kushnir@ukr.net*

Vyacheslav Kushnir

ORCID.ORG/0000-0003-3058-3019

*Doctor of History,
Professor of the Department of archeology, ethnology and words history
Dean of Faculty of History and Philosophy
Odesa I. I. Mechnikov National University (Ukraine, Odesa), v_kushnir@ukr.net*

Наталія Петрова

ORCID.ORG/0000-0001-9536-4357,

*кандидат історичних наук, доцент
доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії,
заступник декана факультету історії та філософії з наукової роботи,
ОНУ імені І. І. Мечникова (Україна, Одеса), petrova_nataliia@onu.edu.ua*

Nataliia Petrova

ORCID.ORG/0000-0001-9536-4357

*PhD. (History), Associate professor of the
Department of archeology, ethnology and words history,
Deputy Dean of the Faculty of History and Philosophy of
Scientific Work,
Odesa I. I. Mechnikov National University (Ukraine, Odesa)
petrova_nataliia@onu.edu.ua*

ЖИТТЯ В НАУЦІ І ОСВІТІ: ОЛЕНА СМІНТИНА

Олена Валентинівна Сминтина – доктор історичних наук, професор, завідувачка кафедри археології, етнології та всесвітньої історії факультету історії та філософії, координатор сертифікатних програм та керівник Центру історії та культури Італії імені Дж. Гарібальді (на громадських засадах) в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова.

О. В. Сминтина народилася 28 липня 1972 р. у місті Херсон. Життя та науковий шлях її родини нерозривно пов'язаний з Одеським національним університетом імені І. І. Мечникова. Батько Сминтина Валентин Андрійович (народився 8 вересня 1948 року) – доктор фізико-математичних наук, професор, відомий в Україні та за її межами спеціаліст з фізики і техніки напівпровідників, сенсорної електроніки та технології, керівник наукової школи, організатор науки, багаторічний завідувач кафедри експериментальної фізики, а у 1995–2010 рр. – ректор ОНУ імені І. І. Мечникова. Мати Сминтина Жанна Петрівна (19 квітня 1951 р. – 22 квітня 2021 р.), за освітою хімік, досвідчений експерт з організації науки, останні майже двадцять років життя очолювала науково-організаційний відділ університету.

Олена у дитинстві була частим гостем університетських лабораторій та аудиторій та завжди мріяла навчатися та працювати в університеті, де проходила значна частина життя усієї родини. У 1989 році вона закінчила із золотою медаллю Одеську середню школу № 56 та вступила на історичний факультет Одеського державного університету імені І. І. Мечникова, обравши, на відміну від батьків, гуманітарний фах. У 1994 році вона отримала диплом із відзнакою та вступила до аспірантури. Під час навчання працювала лаборантом утвореної у 1993 році кафедри археології та етнології України. Після аспірантури постійно працює на рідній кафедрі асистентом, старшим викладачем, доцентом, у 1999–2006 рр. та 2015–2022 р. – завідувачем кафедри археології та етнології України, а від 1 вересня 2022 р. – завідувачем кафедри археології, етнології та всесвітньої історії. У 2006–2010 рр. обіймала посаду декана по роботі з іноземними студентами, аспірантами і стажистами, а у 2010–2015 рр. — директора Інституту міжнародної освіти.

О. В. Сминтина – визнаний в Україні та світі фахівець з екологічної історії, первісної історії та археології, автор понад 250 наукових публікацій, у тому числі 7 монографій (з них 4 англійською мовою опубліковані за кордоном, у тому числі 2 індексуються у базі Scopus); h-index за Scopus на грудень 2022 р. = 2.

Свою кандидатську дисертацію «Історія населення України в IX–VI тис. до н. е. (екологічний аспект)», виконану під керівництвом

Володимира Никифоровича Станка, вона захистила у 1997 році у Дніпропетровському державному університеті за двома спеціальностями: 07.00.04 «археологія» та 07.00.01 «Історія України». У докторській дисертації «Давнє населення України в його природному середовищі (епоха ранньопервісної общини)» (2003 р., Львів, Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, спеціальність 07.00.01 – історія України) вона продовжує розвивати проблематику взаємодії природи та суспільства в історичній ретроспективі, у тому числі з точки зору розробки методології палеоекологічної історії.

Професор О. В. Сминтина вперше у вітчизняній археології звернулася до розв'язання проблеми просторових рамок історико-археологічного дослідження, розробивши теорію жилого простору як територіальної одиниці, в рамках якої застосування палеоекологічного підходу до реконструкції давньої історії виявляється найбільш плідним.

У науковому доробку Олени Валентинівни – розробка системи екологічного районування території сучасної України для епохи максимуму останнього зледеніння та ранньоголоценової доби, екологічна інтерпретація процесу первинного залюднення Українського Подунав'я, екологічна інтерпретація окремих компонентів культури ранньопервісних мешканців території сучасної України, дослідження динаміки культурного освоєння Північного Причорномор'я у зв'язку зі змінами рівня Чорного моря на рубежі плейстоцену та голоцену.

Результати наукових досліджень вченої визнані міжнародною спільнотою. Олена Сминтина є співкерівником проекту ЮНЕСКО «Від Каспійського моря до Середземного: зміни оточуючого середовища та відповідь на них людини у четвертинному періоді» (2013–2018), національним представником від України проєкті SPLASHCOS «Затоплені первісні археологічні пам'ятки та ландшафти континентального шельфу» (2010-2014). Брала участь у виконанні серії міжнародних проєктів за програмами INQUA, IGCP, COST; у її доробку також наукові дослідження в рамках проєктів FP 6, INTAS, Tempus, OSIReSET та ін. На запрошення Єврокомісії вона успішно здійснює експертизу міжнародних наукових проєктів в рамках програм ЄС Horizon 2020, Horizon Europe, COST, ERAAFRICA, ERANETMED та ін.

Від 2005 року наскрізною науковою проблемою, над роз'язанням котрої працює науковиця, стала відповідь населення Причорномор'я на глобальні зміни клімату у Четвертинному періоді. Вона є керівником науково-дослідних археологічних проєктів цього спрямування без цільового фінансування (від 2003 р. до даного часу завершено вже 4 таких комплексних кафедральних теми).

У 2006 році цикл робіт з дослідження проблем взаємодії природи та суспільства у первісну добу був відзначений Премією Президента України для молодих учених, у 2006–2008 році вона отримала також грантову підтримку Президента України, у 2005–2007 рр. – стипендію Кабінету Міністрів України для молодих учених, у 2008 р. – іменну стипендію Верховної Ради України.

О. В. Сминтина двічі на конкурсній основі обиралася до числа експертів Наукової ради МОН (секція 20 «Соціально-історичні науки»; каденції 2016-2018 рр., та від 2019 р.). Вона є експертом Національного фонду досліджень (від 2020 р.) та членом експертної групи МОН з наукової атестації закладів вищої освіти за напрямом «Гуманітарні науки та мистецтво» (2021 р.).

У 1998 році О. В. Сминтина отримала вчене звання доцента по кафедрі археології та етнології України, а у 2004 році – вчене звання професора цієї ж кафедри. У її педагогічному доробку понад 25 оригінальних обов'язкових та вибіркового курсів з історії та археології, при чому деякі з них (зокрема, Екологічна історія, Археологія ідентичності, Археологія мистецтва, Культурне освоєння Причорномор'я у первісну добу) є унікальними в освітньому просторі України. Як запрошений професор та в рамках програм академічної мобільності вона викладає ці курси також в закордонних університетах, зокрема, університеті Ка'Фоскарі (Італія), Університеті Аристотеля (Салоніки, Греція), Центрально-європейському університеті (Будапешт, Угорщина), Варшавському університеті (Польща) та ін. Вона першою почала проводити заняття англійською мовою для студентів бакалаврів та магістрів спеціальності історія та археологія, є гарантом освітньої програми «історія та археологія» за спеціальністю 032 другого (магістерського) рівня вищої освіти. Вона є також успішним координатором та учасником багатьох міжнародних освітянських проєктів, у тому числі серії проєктів Британської Ради з виклада-

цької майстерності (2016–2019 рр.), проекту «Інноваційний університет та лідерство, фаза 2. Забезпечення якості та інтернаціоналізація» (2016–2016 рр.), Інституту вищої освіти НАПН та Центру досліджень вищої освіти Чехії (2018–2019) з якості вищої освіти, Європейської Асоціації університетів (EUA) з запровадження лідерства у галузі вищої освіти (LOTUS, 2021–22 р.).

Як фахівець та організатор О. В. Сминтина досягла значних успіхів у професійній діяльності, здійснивши значний внесок у розвиток історичної освіти. Двічі на конкурсних засадах входила до складу Науково-методичної ради МОН (повна каденція 2016–2018 рр. та у період квітень-вересень 2019 р.), співавтор-розробник двох державних стандартів вищої освіти за спеціальністю 032 «Історія та археологія» (для першого, бакалаврського, та другого, магістерського рівнів).

Важливою складовою професійної діяльності професора О. В. Сминтини стало забезпечення якості вищої освіти. Від 2019 р. вона є заступником голови Галузевої експертної ради 03 з гуманітарних наук Національного Агентства із забезпечення якості вищої освіти, тренер з підготовки експертів з акредитації освітніх програм.

О. В. Сминтина має значні досягнення у підготовці висококваліфікованих кадрів. Вона є головою наукової школи «Давня історія, археологія та етнологія Південного Заходу України», у чиєму добробку підготовка понад 350 висококваліфікованих археологів, етнологів, спеціалістів у галузі матеріальної та нематеріальної культурної спадщини (від бакалаврів до докторів наук). Під її особистим керівництвом захищені 2 кандидатські та 1 докторська дисертації, понад 40 дипломних робіт магістрів та понад 70 бакалаврських випускних робіт. У 2008–2021 рр. була Головою спеціалізованої вченої ради Д.41.051.08 по захисту докторських дисертацій в Одеському національному університеті імені І. І. Мечникова за спеціальностями 07.00.01 – історія України та 07.00.02 – всесвітня історія, у 2010–2012 рр. була членом експертної ради ВАК України з історичних наук. Вона успішно задіяна у підготовці докторів філософії як науковий керівник докторантів, голова фахового наукового семінару, двічі виступала головою разової спеціалізованої вченої ради.

Член вченої ради ОНУ імені І. І. Мечникова (2004–2021 р.); у 2006–2015 рр. – член ректорату. Щорічно очолює журі секції археології на II (обласному) турі захистів наукових робіт Малої Академії наук; виконані під її керівництвом роботи тричі ставали призерами та переможцями всеукраїнського туру конкурсу-захисту.

Вона є членом ГО «Інноваційний університет» та віце-президентом ГО «Національна академія вищої освіти України» з питань діяльності регіональних наукових центрів та обласних наукових відділень.

З ініціативи О. В. Сминтини та за її безпосередньої участі в університеті відбулася серія ефективних перетворень, що стали досягненнями всієї університетської спільноти. Одною з таких новацій стало започаткування у 2022 році в ОНУ практики проведення сертифікатних програм, які є частиною програми освіти упродовж життя та спрямовані на формування у слухачів специфічних компетентностей. За рік розроблено та впроваджено близько 10 таких програм, слухачами котрих стали науково-педагогічні працівники з усієї України.

Важливою складовою професійної діяльності Олени Сминтини є робота керівником (на громадських засадах) відкритого у 2007 р. Центру історії та культури Італії імені Дж. Гарібальді. Основними напрямками роботи Центру стало вивчення італійської мови у рамках спеціальних мовних курсів, розвиток академічної мобільності та наукового співробітництва з італійськими інституціями, проведення спільних наукових, просвітницьких та культурних заходів (конференцій, презентацій, виставок, круглих столів тощо) з популяризації італійської історії, мови та культури. Протягом усього періоду ця діяльність здійснюється у тісній співпраці з Посольством Італії в Україні та Італійським Інститутом культури у Києві. Внесок професора О. В. Сминтини в українсько-італійське співробітництво у царині освіти та науки відзначений медаллю «20 років встановлення дипломатичних стосунків» від Посольства Італії в Україні (2011 р.) та державною нагородою Італії – Орденом «Італійська Зірка» (2018 р.)

З початком повномасштабної війни з росією вона на своєму робочому місці координує пошук партнерів в Італії для надання притулку і допомоги вимушеним переселенцям з України, у т. ч. пошук наукових та освітянських грантів, надає необхідну допомогу студентам та викладачам, організувала збір коштів на потреби ЗСУ та ТРО, допомагала в облаштуванні укриттів у паркінгах багатопверхівок, здійснює волонтерську діяльність, взявши на себе піклування за особами з інвалідністю.

Доробок Олени Валентинівни Сминтини у науковій та освітянській царині відзначений Почесним знаком «Відмінник освіти України» (2020 р.), Почесними грамотами Міністерства освіти України, Голови Одеської обласної державної адміністрації та Одеської обласної ради, Голови Одеської обласної державної адміністрації, Одеського міського Голови, подякою Національної Академії наук України, нагородами та відзнаками громадських організацій.